

2. 'Αντιμετώπιση τῶν «Δοκιμίων»

Δέν ἔχω κάποια θεωρία τῆς μετάφρασης, οὔτε — ἂν εἶχα — θά μοῦ φαινόταν σωστό νά τή χρησιμοποιῶ παντοῦ καί μέ τόν ἴδιο τρόπο. Πιστεύω πώς τά προβλήματα τῆς μετάφρασης δέν εἶναι κοινά γιά ὅλα τά μεταφραζόμενα ἔργα ἢ γιά ομάδες ἔργων. Δέν βλέπω οὐσιώδη καί ἀπτή διαφορά ανάμεσα στή μετάφραση (translation) καί στή μεταγλώττιση (transliteration), ὅταν πρόκειται γιά «κλασικά» ἔργα. Ἀντίθετα ὁμως νομίζω πώς γιά τέτοια ἔργα χρειάζεται νά ξεκαθαρίσουμε ἂν πρόκειται γιά μετάφραση (translation) ἢ ἀπόδοση (προσαρμογή, adaptation). Ἐχω ὑπόψη μου τήν ἰσπανική μετάφραση τῶν «Δοκιμίων», πού εἶναι ἀπόδοση, μέ τήν ἔννοια ὅτι προσθήκες - ἐπεξηγήσεις στή φράση καί ἀλλαγές στή σειρά τμημάτων τῆς φράσης λαβαίνουν χώρα, ὥστε τό κείμενο νά γίνει πιό «βατό» καί εὐκολο στήν ἀνάγνωση. Ἐνα εἶδος ἀπόδοσης θά χαρακτηρίζα καί τήν κλασική μετάφραση τῶν «Δοκιμίων» σ' ἄγγλικά ἀπό τόν John Florio, σύγχρονο σχεδόν τοῦ Μονταίνι. Ἡ μετάφραση ὁμως πού ἀντικαθιστᾷ μιά λέξη τοῦ πρωτότυπου μέ μιά ἄλλη στή γλώσσα τοῦ μεταφραστή καί γίνεται γι' αὐτόν τό λόγο μιά ἀντιγραφή (ἀποτύπωση), θεωρῶ πώς κάνει τό κείμενο πιό «ἀπτό» καί διατηρεῖ τήν αἴσθηση πού προσφέρει τό πρωτότυπο, ἔστω καί ἂν ἡ ἀντι-γραφή μπορεῖ νά χαρακτηριστεῖ ἀπό κάποια βαρύτητα. Θά ἔλεγα ὥστόσο πώς καί αὐτή ἡ βαρύτητα χάνεται, ἀπό τή στιγμή πού ὁ μεταφραστής ἀρχίζει νά ἔχει μιά «πραγματική» σχεδόν σχέση μέ τό πρωτότυπο. Αὐτή ἡ σχέση, πού εἶναι ἴσως συνέπεια μακρόχρονης ἐπαφῆς μέ τό κείμενο, σέ κάνει ν' ἀγγίζεις κάποια σημεῖα του καί σοῦ δίνει μιά κατανόηση τῶν διαστάσεων του καί τῆς ἀθέατης πλευρᾶς του, ἐφόσον αὐτόματα γίνονται συσχετισμοί μέ ἄλλα σημεῖα. Θέλω νά πῶ πώς ἡ μετάφραση ἐνός τέτοιου κειμένου σοῦ ἀφήνει ἴχνη χειρισμῶν, ἀναμνήσεις γνωριμίας, πού ἔρχονται στήν ἐπιφάνεια αὐτόματα περίπου καί ἐξυπηρετοῦν τήν μετάφραση. Σέ ὀρισμένες μάλιστα περιπτώσεις, ἔχει τήν ἐντύπωση πώς συλλαμβάνεις τό κείμενο νά ἐτοιμάζεται νά σοῦ παίξει κάποιο ἀσχημο παιχνίδι, ἐνῶ σέ ἄλλες περιπτώσεις, συλλαμβάνεις

τόν ἑαυτό σου νά κυριαρχεῖ πάνω του ἢ νά δυναστεύεται ἀπό αὐτό. Καταλήγεις νά ἔχεις προσωπικά μέ τό κείμενο, ὁπότε δέν εἶναι δυνατό αὐτή ἡ σχέση νά μπορεῖ νά ρυθμιστεῖ ἀπό μιά θεωρία.

Τήν ἴδια στιγμή ὁμως ἀρχίζεις νά φαντάζεσαι πώς αὐτή ἡ σχέση ὑπάρχει, ἐπειδή τό κείμενο (τό πρωτότυπο) εἶναι σάν νά τό ἔχεις γράψει ἐσύ ὁ ἴδιος. Σέ αὐτό τό σημεῖο, ἡ μετάφραση σοῦ φαίνεται σάν ἄλλη ὄψη τοῦ ἴδιου νομίσματος καί γι' αὐτόν τό λόγο τή θεωρεῖς — καί αὐτήν ἐπίσης — δική σου. Λύεται ἔτσι τό ζήτημα ἂν ἡ μετάφραση εἶναι τό πρωτότυπο ἢ ὄχι. Βλέπεις πώς τό πρωτότυπο γίνεται μετάφραση καί πώς ἡ μετάφραση εἶναι στό ὑπόγειο τοῦ πρωτότυπου. Βλέπεις πώς ἡ μετάφραση δέν ἔχει τή δυνατότητα νά προδώσει τό πρωτότυπο. Καί ἔχεις τήν ἱκανοποίηση πώς τό στατικό πρωτότυπο ἔχει μιά τάση ἐνεργοποίησης, μιά ἱκανότητα μεταμόρφωσης, πού τοῦ ἐπιτρέπει νά περάσει σέ ἄλλη γλώσσα, δίχως νά χάσει τίποτα ἀπό τή φυσιογνωμία του. Ὑπό αὐτό τό πρίσμα, ἡ μετάφρασή σου σοῦ φαίνεται σάν ἡ μόνη μετάφραση. Χρειάζεται νά περάσει χρόνος καί νά δημιουργηθεῖ μιά ἀποστασιοποίηση γιά ν' ἀποδεχτεῖς πώς στό ἄλφα ἢ βῆτα σημεῖο, σέ κάποιες λεπτομέρειες, κάτι θά μποροῦσε ν' ἀποδοθεῖ καλύτερα. Στήν ἐξέλιξη ὁμως τῆς μετάφρασης, ἡ ἀποστασιοποίηση αὐτή εἶναι ἀδύνατη καί ὅλα μοιάζουν νά γίνονται ἐν βρασμῶ. Εἶναι σάν τό δικό σου χέρι νά συντάσσει τό πρωτότυπο. Εἶναι σάν τό πρωτότυπο νά εἶναι δικό σου καί νά ἔχεις δικαιώματα πάνω του. Ὑπάρχει μιά συν-κοινωνία. Δέν κρύβω (δίχως καμία δόση αὐταρέσκειας καί μέ τήν παράκληση νά μήν παρεξηγηθῶ) ὅτι πολλές φορές ἐνίωσα πώς ἤμουν ὁ Μονταίνι. Κατάλαβα πώς τά «Δοκίμια» εἶναι ἐπικίνδυνο ὕλικό γιά τόν μεταφραστή καί ὅτι γι' αὐτό χρειάζονται λεπτοί χειρισμοί. Δημιουργεῖ παροξυσμούς καί μιά ἔλλειψη νηφαλιότητας, μιά μετάθεση πρὸς τό ἐπίπεδο τῆς ταύτισης, εἶναι ἕνα ταξίδι πρὸς τόπους ἀνεξερευνήτους, μιά ἐμπειρία πάθους, ἕνα κέρδος ἔρωτα.

Michael DE ΜΟΝΤΑΙΝΙ
ΜΙΣΕΛ ΝΤΕ ΜΟΝΤΑΙΝΙ

ΔΟΚΙΜΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Δ. ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

Δεύτερη έκδοση ξανακοιταγμένη

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑ

1983.